

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 16 december 2009

Utskriftsvänlig pdf-fil

[Läs mer om olympiska spel på idrottsforum.org](http://idrottsforum.org)

Varje olympiskt spel, og i synnerhet sommarspelen, gör ett ordentligt avtrykk i sin samtid og i historien, i kraft av dess nærmast megalomaniske framtrædelseform. For en svensk år 1912 ett märkesår i den olympiske historien: For de allra flesta år 1936 ett skrækkexempel på hur den olympiske rørelsen kan gå kollektivt vilse; for Storbritannien var spelen 1948 ett sista avgørande bevis på att den egna nationen overlevt kriget efter att man besegrat den føregående Olympiadens værdland. Bojkottolympiaderna 1976, 1980 og 1984 har fått spesiell status, og Barcelona 1992 brukar framhållas som de første framgångsrike spelen når det gæller city-marketing og långsiktiga positiva sociala effekter for befolkningen. Tittar man på ett enskilt OS år det lätt hänt att just de spelen framstår som enastående. Møjligen finns det inslag av en sådan effekt i den analys som Kevin B. Witherspoon, historieprofessor vid Lander University, South Carolina, gör av OS i Mexiko 1968 i boken *Before the Eyes of the World: Mexico and the 1968 Olympic Games* (Northern Illinois University Press), og vår recensent Jon Helge Lesjø påpekar detta. Men i hans recension år det trots allt blott en randanmärkning; Witherspoons bok om Mexiko-OS kommer, menar Lesjø, att framgent sticka ut som den centrala texten når det gæller de olympiske spelen revolutionsåret 1968.

Ante los Ojos del Mondo

Jon Helge Lesjø

Høgskolen i Lillehammer/Lillehammer University College

*Kevin B. Witherspoon***Before the Eyes of the World:
Mexico and the 1968 Olympic
Games**

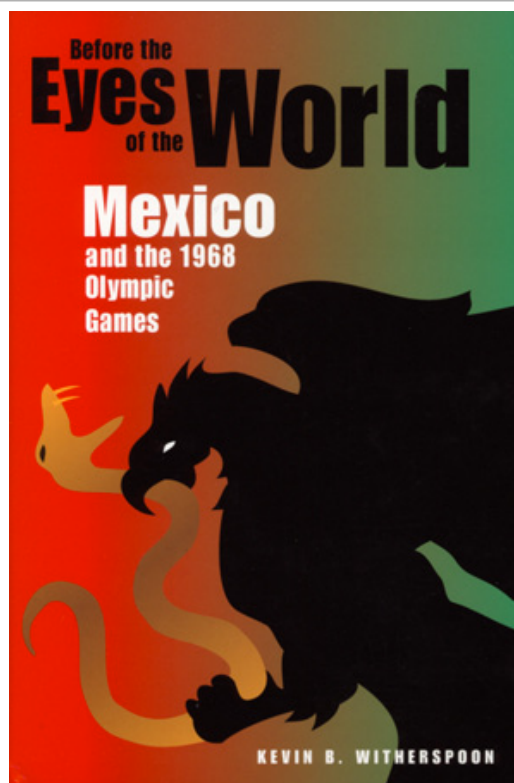
212 sider, inb., ill.

DeKalb, IL: Northern Illinois University
Press 2008

ISBN 978-0-87580-388-3

40 år etter avviklingen av de olympiske leker i Mexico i 1968 har historikeren Kevin B. Witherspoon (2008) publisert en monografi om denne begivenheten. Dette er en bok som jeg åpnet med store forventninger fordi minnene fra dette OL (gjennom TV og andre massemedier) sitter så sterkt i hukommelsen. For en som både var svært interessert i idrett og i politikk framsto dette OL i en særegen aura. Minnene er knyttet til enestående idrettsprestasjoner, med Bob Beamons utrolige lengesprang (8.90 m) som høydepunktet, ispedd alle spekulasjonene rundt konkurransen i høyden og hva den tynne luften i Mexico City betydde for utøvernes prestasjoner og for fair play. Men kanskje enda sterkere: Tommie Smiths og John Carlos' politiske demonstrasjon med de knyttede never i Black Power-hilsen fra den olympiske seierspall sendte et kraftig signal om at idrettens kappestrid ikke finner sted i noe sosialt eller politisk vakuum. Senere ble det kjent at brutale ting hadde skjedd i forkant av lekene i dette studentopprørets år. Witherspoons bok innfrir forventningene om ny kunnskap og forståelse om disse dramatiske begivenhetene for vel førti år siden.

Denne monografien er skrevet med den profesjonelle historikerens avstand til begivenhetene, og bygger på et rikt kildemateriale fra arkiver og på personlige intervjuer med viktige aktører. Den er stramt redigert og på 166 sider (+

noter, kilder og referanser) får forfatteren i fortettet form fram både beskrivelser av de sentrale hendelsene og en troverdig analyse av bakgrunnen for dem. Boka er inndelt i seks kapitler etter introduksjonen, og organisert rundt det som er bokas tittel og lekenes motto "Ante los Ojos del Mondo" ("Before the Eyes of the World"). Dette angir også forfatterens fortellergrep. Ambisjonen, som var å bruke arrangementet for å formidle positive bilder fra vertsnajonen, blekner og rives dels i stykker av barskere bilder fra realitetens verden anno oktober 1968.

Et hovedmotiv for initiativtagerne som arbeidet for å bringe OL til Mexico var å vise verden en stolt kulturnasjon med rike historiske tradisjoner, som i etterkrigstiden hadde gjennomgått en enestående økonomisk utvikling og nå framsto som en moderne kosmopolitisk nasjon. For første gang ble lekene avholdt i et land utenfor USA og Europa (og Japan). I konkurranse med Detroit (USA) og Lyon (Frankrike) maktet Mexico City mot alle odds å vinne IOC-avstemningen i Baden Baden 1963 om tildeling av sommerlekene i 1968. Dermed lå mulighetene åpne for endelig å kunne avholde de olympiske leker i en ny kulturell kontekst og dermed vise seg for verden som en moderne nasjon som hørte hjemme i det gode internasjonale selskap.

Den realpolitiske situasjonen som omga sommer-OL 1968 skulle imidlertid komme til å overskygge de harmoniske bilder man ønsket å formidle. Witherspoons bok analyserer de kreftene som bidro til dette: Kald krig mellom supermaktene, strid rundt ønsket om å isolere apartheidregimet i Sør-Afrika, en radikalisert borgerrettsbevegelse i USA, og den framvoksende studentbevegelsen over store deler av verden. Dette skulle håndteres av IOC, en organisasjon som var i ferd med å bli en anakronisme med sin naive holdning til amatørismen som ideologi og til forholdet mellom idrett og politikk. Og dessuten møtes av et politisk regime i Mexico som rett nok hadde bidratt til økonomisk modernisering, men som manglet mye på å være demokratisk, og viste det seg, var sterkt repressivt når det fant sine interesser truet.

De to hendelsene som mer enn noe annet skulle komme til å sette sitt preg på bildet av Mexico-OL er gjenstand for en detaljert analyse i "Before the Eyes of the World". Selve opptakten til lekene endte i konfrontasjon og katastrofe på den historisk kulturplassen i Tlatelolco-distriktet i Mexico City. Den 2. oktober 1968 er et av de mørkeste kapitler i Mexicos (og OL-bevegelsens) historie, da studentbevegelsen ble slått ned av de væpnende styrker i en regelrett massakre av forsvarsløse demonstrerende studenter. Antagelig omkring 300 studenter ble drept denne kvelden rett før OL skulle åpnes. Boka gir en analyse av bakgrunnen for disse hendelsene, av studentbevegelsens historie og krav, samt dynamikken i konflikten med myndighetene. Det var først i den siste fase OL-overhodet ble et tema for studentenes protester. Mye tyder på at konflikten var i ferd med å avta og energien gå ut av demonstrantene da president Díaz Ordaz og hans menn mistet hodet, og væpnede soldater gikk til et planlagt overgrep på studentene i frykt for at selve OL-arrangementet skulle bli berørt av demonstrasjonene. Da katastrofen var et faktum var også studentbevegelsen knekt, men myndighetene fortsatt så nervøse for ny uro at væpnede soldater med ansvar for et strengt sikkerhetsregime kom til å sette sitt preg på arrangementet.

Det andre bildet som dominerte lekene var Tommie Smiths og John Carlos' Black Power-demonstrasjon i forbindelse med seiersseremonien på 200 m. En markering som senere skulle bli et verdenskjent symbol på forholdet mellom idrett og politikk. Witherspoon analyserer bakgrunnen for demonstrasjonen innen framveksten av militante deler av borgerrettsbevegelsen i USA. Han redegjør for afroamerikanernes status som idrettsutøvere, og for den langvarige opplevelsen av å bli diskriminert på idrettsbanen. Ut av denne misnøyen sprang det en organisert boikottbevegelse som i utgangspunktet hadde som formål å vende ryggen til de olympiske leker som en protest mot diskrimineringen svarte idrettsstjerner ble utsatt for. Witherspoon beskriver hvordan aksjonen kom i stand og satte sitt preg på en del stevner i USA i forkant av Mexico-OL, og etter hvert hvordan spørsmålet om deltakelse og boikott også skapte motsetninger og splittelse blant de svarte idrettsutøverne selv. Da en til slutt ikke fikk tilstrekkelig oppslutning om boikottlinjen valgte initiativtagerne å gå bort fra den, og ønsket i stedet å bidra til en eller annen politisk markering i forbindelse med Mexico-lekene. Dette var bakgrunnen for at to av de mest markerte blant aktivistene, Carlos og Smith, valgte sin mer eller mindre spontane måte å demonstrere på under seiersseremonien. En markering som for øvrig på litt forskjellig måte ble fulgt opp fra flere av de andre svarte amerikanske utøverne under lekene.

» *Mexico-OL ble omtalt som et "mexicansk mirakel" av det olympiske establishment på grunn av de fantastiske sportslige prestasjonene og den gode tekniske utviklingen. Black Power-protesten ble bagatellisert og Tlatelolco-massakren lenge dysset ned.*

Sanksjonene mot demonstrantene fra IOC og det etablerte systemet var harde. Særlig Carlos og Smith fikk føle på kroppen at det skulle koste dyrt å bruke den olympiske arenaen til politisk protest. Så vel formell utestengelse som ulike former for trusler og sjikane fra mange hold fratok dem framtidige karrieremuligheter både på og utenfor idrettsarenaen. Portrettene av Carlos og Smith, og ikke minst av organisatoren bak "Olympic Project for Human Rights", sosiologen Harry Edwards (selv en tidligere svart idrettsutøver), viser hva som på denne tiden rørte seg i gruppene som kjempet fram større rettferdighet på idrettsbanen for fargede amerikanere. Først mange år senere ga imidlertid denne innsatsen synlige resultater for de gruppene det gjaldt.

Mexico-OL ble omtalt som et "mexicansk mirakel" av det olympiske establishment på grunn av de fantastiske sportslige prestasjonene og den gode tekniske utviklingen. Black Power-protesten ble bagatellisert og Tlatelolco-

massakren lenge dysset ned. Witherspoon gir en nyansert og balansert framstilling av Mexico-OLs betydning for ettertiden. Blant annet drøfter han arrangementets økonomiske betydning for Mexico, som riktig nok er vanskelig å anslå, men det kunne i alle fall ikke hindre at Mexico økonomiske opptur ble snudd til langvarig nedgang etter lekene. OL på hjemmebane hadde ingen umiddelbar virkning på det politiske regimets utvikling, og studentbevegelsen var langt på vei knust med oktober 1968. Myndighetenes brutale opptreden hadde også virkninger på befolkningens syn på regimet, og det tok lang tid før landet opplevde en reell demokratiseringsprosess. Forfatteren drøfter også lekens innvirkning på senere olympiske leker gjennom å vise at mange av spørsmålene som kom i forgrunnen under lekene i 1968 var en forløper til mange av problemene IOC kom til å slite med senere: amatør versus profesjonell, boikottaksjoner, terror, introduksjon av dopingstester for å avsløre jukse makere – og ikke minst OL som en mega-begivenhet som trekker til seg enorm oppmerksomhet. En mulig kritikk av Witherspoons bok er at det kan bli vel mye av formuleringer og perspektiver av typen ”for the first time?” i OL-historien med Mexico som vendepunktet. Forfatteren underkommunisierer, eller ser ikke i tilstrekkelig grad hvordan disse temaene inngår i OLs institusjonelle og langsiktige utvikling, det enestående og nydannende ved lekene i 1968 overdrives.[1] Dette er åpenbart en fare ved arbeider som bare fokuserer på ett OL, én begivenhet.

Boka gir et viktig bidrag til fortolkningen av de olympiske leker i merkeåret 1968, både gjennom et bilde av institusjonen på dette tidspunktet, og gjennom å tegne interessante portretter av aktørene, både blant utøverne og politikerne som preget og var med og formet arrangementet. Ett av portrettene burde vært tegnet skarpere: Arkitekten og OL-organisatoren Pedro Ramírez Vázquez (f. 1919) omtales flere steder i boka, som regel nøytralt beskrivende og i forsiktig positive ordelag. Vi snakker om en mexicansk arkitekt kjent for flere berømte byggverk, mellom annet av det Nasjonale museum for antropologi i Mexico city (1964) og for Estadio Azteca i samme by, fotballarena under OL 1968 (to ganger arena for VM-finalen i fotball [1970/1986] – og for Guds og Maradonas hånd under den berømte kvartfinalen mellom Argentina og England i 1986). Ramírez Vázquez var først leder for kampanjeorganisasjonen for å få sommer-OL til Mexico, og to år før lekene rykket han opp til å bli president for lekens organisasjonskomité. Etter 1968-lekene skjøt hans karriere i den internasjonale olympiske bevegelse fart: IOC-medlem fra 1972 – 1995, deretter honorært IOC-medlem. Han har ledet en rekke OL-kommisjoner og ble noe av en husarkitekt for IOC, først for det nye administrasjonsbygget ved Chateau de Vidy, dernest som arkitekt for Samaranchs prestisjeprosjekt, OL-museet i Lausanne. Arkitekten som ble en viktig IOC-aktør er også en av ettervirkningene av Mexico-OL. Hva var hans rolle som president i organisasjonskomiteen og hva var hans relasjoner til det politiske regimet i de dramatiske oktoberdagene i 1968 – og i tiden som fulgte?

Disse innvendingene rokker imidlertid ikke ved hovedinntrykket om at Witherspoon har skrevet en grundig, gjennomarbeidet og interessant monografi om Mexico-OL. Den fortjener mange lesere blant alle som er interessert i idretts- og OL-historie. Om den ikke avgjørende rokker ved det bildet vi tidligere hadde av lekene, utfyller den på viktige punkter våre kunnskaper både gjennom detaljene og analysen. ”Before the Eyes of the World” vil sannsynligvis bli stående som det sentrale kildekriftet om et av de mest dramatiske arrangement i OL-historien.

[1] En slik kritikk er fremmet av Peter J. Beck i *Journal of Contemporary History*, vol 44, no. 4, p. 798-799.

© Jon Helge Lesjø 2009.

 [Hitta bästa pris på boken hos Prispallen.se](#)

 [Kjøp boken fra Capris.no](#)

 [Sammenlign priser på bogen hos Pensum.dk](#)

 [Buy this book from Amazon.co.uk](#)

 [Buy this book from Amazon.com](#)